

ÕPPEMATERJAL 2

Euroopa kindluse inimohvrid Sisserändajate ja pagulaste inimõiguste rikkumine Euroopa piiridel Amnesty International

Igal aastal püüavad tuhanded sisserändajad ja pagulased Euroopasse jõuda. Osasid kihutab tagant soov pääseda rusuva vaesuse käest, teised otsivad pelgupaika vägivalla ja tagakiusamise eest. Nende teekond on pikitud hädaohtudega. Alates 2000. aastast on hinnanguliselt vähemalt 23 000 inimest Euroopasse jõuda püüdes elu kaotanud,¹ ja need, kel õnnestub Euroopa Liidu (EL) piirile jõuda, ei pääse ikkagi turvalisse kohta.

EL ja selle liikmesriigid on püstitanud aina läbimatuma kindluse, et ebaseaduslike sisserändajaid eemal hoida – olenemata nende motiividest ja vaatamata meeletikele vahenditele, mida paljud on valmis kasutama, et ELi rannikule jõuda. Oma piiride „kaitseks“ on EL rahastanud keerukaid seiresüsteeme, andnud rahalist toetust oma välispiiridel asuvatele liikmesriikidele (näiteks Bulgaariale ja Kreekale) piiride kindlustamiseks ning asutanud agentuuri, mis koordineerib Euroopa Liidu välispiiril patrullivat Euroopa-ülest piirivalvurite rühma.

Ka liikmesriigid kasutavad ebaseaduslike saabujate peatamiseks jõulisi meetmeid. Bulgaaria, Kreeka ja Hispaania saavad sisserändajaid ja pagulasi ebaseaduslikult välja, võimaldamata neile juurdepääsu varjupaigamenetlusele ja pannes nad sageli tõsisesse ohtu. Piiri- ja rannavalve kohtleb neid halvasti. Lisaks kasutavad mõned liikmesriigid pikaajalise kinnipidamise ähvardust, et tõrjuda Euroopasse tulla tahtjaid.²

Pagulane on isik, kes on oma riigist põgenenud, sest tal on põhjendatud kartus tagakiusamise pärast ja tema valitsus ei suuda või ei soovi teda kaitsta. **Varjupaigamenetlused** on välja töötatud selleks, et teha kindlaks isiku vastavus pagulase õiguslikule määratlusele. Kui riik tunnistab isiku pagulaseks, annab riik talle **rahvusvahelise kaitse**, mis asendab isiku päritoluriigi poolset kaitset.

Varjupaigataotleja on isik, kes on kaitset otsides oma riigist lahkunud, kuid keda ei ole veel pagulaseks tunnistatud. Varjupaigataotluse läbivaatamise ajal ei tohi varjupaigataotlejat sundida päritoluriiki naasma.

ELi meetmed ei lõpe liidu piiridel, vaid nende mõju ulatub kaugele naaberriikidesse. EL ja liikmesriigid on püüdnud luua puhvertsooni, sõlmides naaberriikidega koostöökokkuleppeid, mis aitavad ELil tõkestada ebaseaduslikku rännet Euroopasse. Nad on rahastanud sisserändajate ja pagulaste vastuvõtu- ja kinnipidamiskeskuseid näiteks Türgis ja Ukrainas, kus varjupaigamenetlusele juurdepääs kinnipidamise ajal valmistab tõsist muret.³ Samuti on sõlmitud tagasivõtulepinguid päritolu- ja transiidiriikidega, et neid, kel on õnnestunud Euroopasse jõuda, oleks lihtsam tagasi saata.

Müüdid

Mõned ELi poliitikud ja meediakanalid on püüdnud õigustada üha karmimat rändepoliitikat, tuues põhjuseks, et Euroopa on sunnitud toime tulema suurema arvu pagulaste ja rändajatega, kui ta on suuteline. Sageli väidetakse, et suur hulk ebaseaduslikult Euroopasse saabujatest on majandusmigrandid.

Faktid

Enamik maailma pagulastest ei lahku oma päritolupiirkonnast. 2013. aasta lõpuks olid kõige rohkem pagulasi vastu võtnud Pakistan, Iraan, Liibanon, Jordaania, Türgi, Keenia, Tšaad, Etioopia, Hiina ja Ameerika Ühendriigid.⁴

Süürias valitseva kriisi alguspäevadest saadik on oma kodu maha jätnud üle 2,8 miljoni süürlase, kellest üle poole on lapsed.⁵ 2014. aasta aprilli lõpuks oli neist Euroopasse kaitset otsima jõudnud vaid 96 000.⁶ 2013. aastal oli 48% kõigist ebaseaduslikest saabujatest ja 63% kõigist ebaseaduslikult meritsi saabujatest pärit Süüriast, Eritreast, Afganistanist ja Somaaliast – konfliktist lõhestatud riikidest, kus rikutakse laialdaselt inimõigusi.⁷ Enamik neist riikidest põgenejaid pageb ilmselgelt üldise vägivalda või tagakiusamise eest ning vajab eeldatavasti rahvusvahelist kaitset.

Need meetmed, mille tõhusus ebaseadusliku rände peatamisel Euroopasse on vägagi küsitav, põhjustavad inimestele kannatusi ja inimelude kaotust.⁸ Kuna ELi toovatele turvalisematele teedele on püstitatud tarad, järelevalvet on karmistatud ja julgeolekujõude kasutatakse üha rohkem, on inimesed sunnitud tulema aina ohtlikemaid marsruute pidi, mille tagajärjed on mõnikord traagilised. Nii naised, mehed kui ka lapsed upuvad merel või lämbuvad veoautodes. ELi piiril tarvitatakse nende vastu vägivalda ja nad jäetakse ilma varjupaiga taotlemise õigusest. ELi siseneda soovivad jäävad lõksu riikides nagu Liibüa, Maroko, Ukraina ja Türgi, kus nende õigused on ohus. Neis riikides võib neid ähvardada viletsuses elamine, nad ei saa kasutada oma sotsiaalseid ja majanduslikke õigusi ning võivad sattuda vägivalda või isegi piinamise ohvriks.⁹

Selles aruandes nimetatakse kõigi selliste ELi territooriumil, piiril ja väljaspool piiri kasutatavate poliitiliste meetmete ja tavade kogumit „Euroopa kindluseks”.

Aruande täistekst: [The Human Cost of Fortress Europe](#) (7. mai 2015. a. seisuga)

¹ Hinnang põhineb andmetel, mida kogusid ajakirjanikud projekti „The Migrants Files” käigus, mille leiab aadressil <http://www.journalismfund.eu/migrants-files> (7. mai 2015. a. seisuga).

² Näiteks Kreeka kasutab sisserände kontrollimise olulise osana pikaajalist ja valimatut kinnipidamist viletsates tingimustes. Rohkem teavet rändajate ja varjupaigataotlejate kinnipidamise kohta Kreekas leiab Amnesty Internationali dokumendist „Frontier Europe: Human rights abuses on Greece’s border with Turkey” (juuli 2013). Kreeka Riiklik Õigusnõukogu avaldas 20. märtsil 2014 arvamuse 44/2014, mis võimaldab migrantide kinnipidamist määramata ajaks. Selle arvamuse kohaselt, mille hiljem võttis vastu avaliku korra ja kodanikukaitse minister oma otsusega, on juhul, kui kinnipeetavat ei olnud võimalik 18 kuu jooksul tagasi saata, sest ta ei teinud koostööd Kreeka ametivõimudega (18 kuud on ELi õiguses lubatud maksimaalne ajavahemik kinnipidamiseks väljasaatmise eesmärgil), võimalik tema kinnipidamisega pikendada üle 18 kuu. See on Euroopa tagasisaatmisdirektiivi

EUROOPA AJALOO MAJA

(Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2008. aasta direktiiv 2008/115/EÜ ühiste nõuete ja korra kohta liikmesriikides ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmisel) ilmne rikkumine ja vastuolus Kreeka rahvusvaheliste inimõiguste kaitse alaste kohustustega.

³ Vt nt jesuiitide pagulasteenistuse väljaannet „No Other Option: Testimonies from Asylum Seekers Living in the Ukraine” (juuni 2011); Euroopa Põgenike ja Pagulaste Nõukogu väljaannet „Detention of Migrants in Ukraine” (oktoober 2010) ning Türgis vastuvõtu- ja ärasaatmiskeskuste asutamise projektikirjeldust, mis on kättesaadav [siin](#) (20. juuni 2014. a. seisuga). Teavet kinnipidamistingimuste kohta Türgis leiab osast „Trapped in Transit”. Ukraina kohta vt ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti väljaannet „Ukraine as a country of asylum: Observations on the situation of asylum-seekers and refugees in Ukraine”, juuli 2013.

⁴ ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti väljaanne „Global Trends 2013”, 20. juuni 2014.

⁵ ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti teabeportaali Syria Regional Refugee Response asub [siin](#) (7. mai 2015. a. seisuga).

⁶ ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ametiga peetud e-kirjavahetus (20. mai 2014).

⁷ Frontexi 2014. aasta riskianalüüs, 14. mai 2014.

⁸ Frontexi 2014. aasta riskianalüüsi kohaselt suurenes 2013. aastal Euroopasse saabuvate isikute arv 2012. aastaga võrreldes hüppeliselt peaaegu 50% võrra.

⁹ Vt Amnesty Internationali väljaandeid „„If an African dies here, no one cares” – abuses of migrants and refugees in detention in Libya” (detsember 2013); „Scapegoats of Fear: Rights of Refugees, Asylum-Seekers and Migrants Abused in Libya” (juuni 2013); „Seeking Safety, Finding Fear: Refugees, Asylum seekers and migrants in Libya and Malta” (detsember 2010); „SOS Europe: Human Rights and Migration Control” (juuni 2012); „Frontier Europe: Human Rights abuses on Greece’s border with Turkey” (juuli 2013); „An International Failure: the Syrian Refugee Crisis” (detsember 2013); „Refugees in Bulgaria trapped in substandard conditions” (detsember 2013). Vt ka „Ukraine as a country of asylum. Observations on the situation of asylum-seekers and refugees in Ukraine” (juuli 2013) ning Raphi R. Rechitsky „Refugee Migration to Ukraine and the Geopolitics Of Control At Europe’s Eastern Borders”, 1. aprill 2013, Fahamu Refugee Legal Aid Newsletter.